

2019

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

ZAKLJUČNA PROJEKTNA NALOGA

ZAKLJUČNA PROJEKTNA NALOGA

POLONA BEZLAJ

POLONA BEZLAJ

KOPER, 2019

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

Zaključna projektna naloga

DRUŽBA Z OMEJENO ODGOVORNOSTJO –
SPREGLED PRAVNE OSEBNOSTI

Polona Bezljaj

Koper, 2019

Mentor: izr. prof. dr. Matjaž Nahtigal

POVZETEK

V zaključni projektni nalogi smo predstavili zgodovinski razvoj družbe z omejeno odgovornostjo in razvoj načela omejene odgovornosti družbe. Preučili smo teoretično podlago pravne osebe in njenega spregleda. Ugotovili smo, da je slovenski pravni red eden izmed redkih pravnih redov, ki imajo spregled pravne osebnosti urejen z zakonom. Ugotovili smo, da je bilo v Sloveniji sorazmerno veliko zahtevkov, kjer so se stranke sklicevale na 8.člen ZGD-1, vendar pa je bilo le malo zahtevkov, kjer je sodišče ugotovilo, da je spregled pravne osebnosti mogoč. V nalogi smo predstavili tri sodbe Vrhovnega sodišča RS, kjer je sodišče prebilo ločitveno načelo. Evropsko sodišče za človekove pravice je konec leta 2018 sprejelo odločitev v sodbi – Lekić proti Sloveniji. Čeprav se odločitev sodišča nanaša le na enega pritožnika, je ta odločitev sodišča za Slovenijo pomembna, saj je s to odločitvijo ESČP izrazilo stališče do zakonodaje, na podlagi katere je bil opravljen izbris podjetij iz sodnega registra in na podlagi katere so aktivni družbeniki postali odgovorni za dolgove izbrisane družbe.

Ključne besede: spregled pravne osebnosti, pravna oseba, družba z omejeno odgovornostjo, odgovornost za obveznosti družbe

SUMMARY

In the thesis we have presented the historical development of limited liability companies and the principle of limited liability of companies. We have examined the theoretical framework of the concepts of legal personality and lifting the corporate veil. We have discovered that Slovenian legal order is one of the rare ones that have lifting the corporate veil regulated by law. We have learned that there was a relatively high amount of requests with a party relying on the Article 8 of the Companies Act; however, the court determined that lifting the corporate veil was possible only in rare cases. We have presented three judgments of the Supreme Court of the Republic of Slovenia in which the Court allowed for lifting the corporate veil. The European Court of Human Rights reached a decision in the judgment Lekić v. Slovenia at the end of 2018. Even though the Court's decision concerns only one applicant, it is an important one for Slovenia because it made clear the position of ECHR regarding the legislation that functioned as the basis for the companies being struck off from the court register and the active shareholders becoming responsible for the debts of those companies.

Key words: lifting the corporate veil, legal personality, limited liability company, liability of company's obligations

UDK: 347.7(043.2)

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem svojemu mentorju izr. prof. dr. Matjažu Nahtigalu, ki me je vodil in mi nudil strokovno pomoč pri pisanju zaključne projektne naloge.

Zahvaljujem se tudi svoji družini, ki mi je neprestano stala ob strani.

VSEBINA

1	Uvod	1
2	Zgodovinski pregled nastanka d. o. o.	2
3	Družba z omejeno odgovornostjo	3
3.1	Ustanovitev	3
3.1.1	Ustanovitelji.....	4
3.1.2	Osnovni kapital in osnovni vložki	4
3.1.3	Sodni register	4
3.1.4	Vpis družbe z omejeno odgovornostjo v sodni register.....	5
3.1.5	Pravice družbenika.....	5
4	Temeljno o pravni osebi	7
4.1	Zgodovinski razvoj instituta pravne osebe.....	7
4.2	Nastanek pravne osebe	8
4.3	Pravna in poslovna sposobnost pravne osebe	9
5	Spregled pravne osebnosti	10
5.1	Pojem spregleda	10
5.2	Opredelitev pojma v pravni teoriji	11
5.3	Vrste spregleda pravne osebnosti	11
5.3.1	Spregled pravne osebnosti glede na smer učinkovanja	12
5.4	Zakonski spregled in spregled v sodni praksi	13
6	Spregled pravne osebnosti v slovenskem pravu	15
6.1	Zakonska ureditev	15
6.2	Jamčevalni spregled	17
6.2.1	Mešanje premoženja	17
6.2.2	Podkapitalizacija.....	17
6.3	Sodna praksa	17
6.3.1	Sodba II Ips 88/2015.....	18
6.3.2	Sodba II Ips 1186/2008.....	19
6.3.3	Sodba II Ips 186/99.....	20
6.4	ZFPPIPP in ZFPPod.....	20
6.4.1	Lekić proti Sloveniji	22
7	SKLEP	24
	LITERATURA	29
	PRAVNI VIRI	29

SLIKE

Slika 1: Število podjetij v letu 2016.....	3
--	---

KRAJŠAVE

d. o. o.	družba z omejeno odgovornostjo
ESČP	Evropsko sodišče za človekove pravice
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
ZFPPIPP	Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju
ZFPPod	Zakon o finančnem poslovanju podjetij
ZGD-1	Zakon o gospodarskih družbah
ZSReg	Zakon o sodnem registru
VSRS	Vrhovno sodišče Republike Slovenije

1 UVOD

Družbo z omejeno odgovornostjo so konec 19. stoletja oblikovali nemški pravni strokovnjaki, ki so s tem želeli zapolniti praznino med osebnimi družbami in delniško družbo. Pri oblikovanju družbe z omejeno odgovornostjo se pravni strokovnjaki niso naslanjali na do tedaj uveljavljene modele organiziranosti družb. Strokovnjaki so iskali hibrid med osebnimi in kapitalskimi družbami, ki so ga našli v modelu družbe z omejeno odgovornostjo. Model so od takrat posvojile skoraj vse evropske kontinentalne države. Tudi Slovenija se je pri ureditvi današnje oblike d. o. o. zgledovala po nemški ureditvi, ki je prva uzakonila takšno družbo leta 1892 (Ivanjko, Kocbek in Prelič 2009, 869).

Podjetništvo v danes znani obliki se je v Sloveniji pojavilo po letu 1988, ko je takratni jugoslovanski parlament sprejel Zakon o podjetjih, s čimer so omogočili vnos zasebnega kapitala v podjetje. Leta 1993 je slovenski parlament sprejel Zakon o gospodarskih družbah, ki je predpisal višje računovodske standarde za gospodarske družbe in tudi zvišal ustanovitveni kapital za podjetja. V Sloveniji je bilo po podatkih Statističnega urada Slovenije leta 2016 registriranih 61.949 gospodarskih družb, od tega je bilo 60.514 družb z omejeno odgovornostjo (SURS 2016). Skladno s podatki statističnega urada lahko ugotovimo, da je družba z omejeno odgovornostjo poleg samostojnega podjetnika najbolj razširjena oblika gospodarske družbe pri nas. Sklepamo lahko, da je priljubljenost družbe z omejeno odgovornostjo močno povezana s tem, da lahko z relativno nizkim osnovnim kapitalom omogočimo izključitev osebne odgovornosti za obveznosti družbe, saj družba odgovarja le s premoženjem družbe. Družba je tako samostojna pravna osebnost in je ločena od članov družbe. Vendar se je v praksi pokazalo, da lahko dosledno ločevanje družbe od njenih članov v nekaterih primerih pripelje do načrtnega oškodovanja družbe oziroma njenih upnikov. Nepoštena poslovna praksa družbenikov je prisilila pravno prakso v prebitje načela ločenosti med pravno osebo in njenimi člani, to imenujemo spregled pravne osebnosti. Slovenija je institut spregleda pravne osebnosti uzakonila pred več kot 20 leti, in sicer s sprejetjem Zakona o gospodarskih družbah (ZGD), ki je v svojem 6. členu uzakonil spregled pravne osebnosti. Vendar je v sodni praksi malo primerov uspešne uveljavitve odgovornosti družbenikov za obveznosti družbe na tej pravni podlagi. V preteklosti je bil eden od razlogov za to odgovornost družbenikov za obveznosti izbrisanih družb. Mayerjeva meni, da mora spregled pravne osebnosti ostati izjema, saj bi njegova prepogosta uporaba lahko ogrozila pravni ištinitut kapitalskih družb (Mayr 2014, 84).

2 ZGODOVINSKI PREGLED NASTANKA D. O. O.

Idejna mati prve družbe z omejeno odgovornostjo, v nadaljevanju d. o. o., je bila Nemčija. Ko so se leta 1844 pogoji za delniške družbe zaostri, je ta oblika gospodarske družbe postala neprimerna za manjša podjetja. Tako manjša podjetja niso imela možnosti za ustanovitev družbe, pri kateri bi bila mogoča izključitev osebne odgovornosti za obveznosti družbe (Prelič idr. 2009, 31–33).

Praznina med osebnimi in gospodarskimi družbami je postala prevelika, zato so nemški pravni strokovnjaki oblikovali družbo z omejeno odgovornostjo. Prva družba z omejeno odgovornostjo je nastala 1892 leta v Nemčiji, ko je nemški zakonodajalec sprejel GmbHG (Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4123-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 10 des Gesetzes vom 17. Juli 2017 (BGBl. I S. 2446) geändert worden is). S sprejetjem zakona so želeli zapolniti praznino v takratnem trgovskem pravu (Prelič idr. 2009, 31). Zasnova d. o. o. je podobna manjši delniški družbi, ki ima elemente osebne trgovinske družbe in komanditne družbe. Model družbe, kot jo pozna Nemčija, so postopoma začele posnemati tudi druge države. Najprej ga je na začetku 19. stoletja prevzela Portugalska, sledila ji je Avstrija, nato še Poljska, Brazilija in Španija. Danes velja za enega najbolj priljubljenih modelov v kontinentalni Evropi. Slovenija je d. o. o. uredila z Zakonom o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 65/09 – uradno prečiščeno besedilo, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13, 55/15 in 15/17, v nadaljevanju ZGD-1), ki se uporablja kot enoten zakon za vse gospodarske družbe. »Ureditev d. o. o. je vključena ZGD-1 kot enoten zakon za vse gospodarske družbe, vsebina ureditve pa dokaj dosledno povzema nemški model« (Prelič idr. 2009, 132).

3 DRUŽBA Z OMEJENO ODGOVORNOSTJO

ZGD-1 določa v 471. členu, da je d. o. o. družba, katere osnovni kapital določajo osnovni vložki družbenikov. Je pravna oseba, ki odgovarja za obveznosti z vsem svojim premoženjem. Ker je d. o. o. kapitalska družba, družbeniki načeloma za obveznosti družbe ne odgovarjajo (472. člen ZGD-1). Zakonsko je d. o. o. oblikovana kot osebno organizirana družba, kar pomeni, da ima manjše število družbenikov, ki se med seboj poznajo in so aktivno vključeni v njeno upravljanje. Takšna oblika družbe je po navadi značilna za družinska podjetja. V Sloveniji po podatkih statističnega urada Republike Slovenije velja za najbolj priljubljeno obliko družbe, saj je bilo leta 2016 kar 97,7 % vseh gospodarskih družb organiziranih kot d. o. o. (SURS 2016).

2016		
Število podjetij		
11 Pravne osebe, skupaj	111 Gospodarske družbe	11101 Družbe z omejeno odgovornostjo
89238	61949	60514

Slika 1: Število podjetij v letu 2016

Vir: SURS 2016.

3.1 Ustanovitev

D. o. o. se ustanovi z družbeno pogodbo, to je organizacijska pogodba, ki ureja pravice in obveznosti med družbeniki. Lahko se sklene v obliki notarskega zapisa ali na posebnem obrazcu, v fizični ali elektronski obliki. Pogodbo morajo podpisati vsi družbeniki v primeru, da je pogodba sklenjena na posebnem obrazcu, morajo biti podpisi družbenikov overjeni. Družbena pogodba ima zakonsko določene nekatere sestavine pogodbe. ZGD-1 v tretjem odstavku 474. člena določa, da mora obvezno vsebovati navedbo imena in priimka ter prebivališča ali firme in sedeža vsakega družbenika, firmo, sedež in dejavnost družbe. Navedeni morajo biti tudi znesek osnovnega kapitala in vsakega osnovnega vložka posebej, navedba družbenika za vsak osnovni vložek in njegov poslovni delež, čas delovanja družbe, če je ustanovljena za določen čas, morebitne obveznosti, ki jih imajo družbeniki do družbe poleg vplačila osnovnega vložka, in morebitne obveznosti družbe do družbenikov. V četrtem odstavku istega člena še določa, da se morajo v pogodbi ali prilogi v primeru, če se osnovni kapital ali njegov del izroči kot stvarni vložek, ki je sestavni del pogodbe, navesti predmet vsakega stvarnega vložka posebej, znesek osnovnega vložka, za katerega se daje stvarni vložek, in družbenik, ki je stvarni vložek prispeval. Kasneje se lahko družbena pogodba spremeni, za spremembo je potrebna tričetrtinska večina. Notar mora potrditi sklep o spremembi družbene pogodbe, potrditev notarja ni potrebna samo v primerih, ko se spremenijo sedež, firma ali dejavnost. Poslovodja mora poskrbeti za vpis v sodni register,

sprememba družbene pogodbe pa velja od vpisa v sodni register dalje.

3.1.1 Ustanovitelji

D. o. o. lahko ustanovijo pravne ali fizične osebe, ki z ustanovitvijo postanejo družbeniki. Ustanovitelj je lahko en ali pa jih je več, vendar je število ustanoviteljev omejeno. Največje število ustanoviteljev je lahko 50. V primeru, da je ustanoviteljev več, je potrebno dovoljenje ministra, pristojnega za gospodarstvo.

3.1.2 Osnovni kapital in osnovni vložki

V družbeni pogodbi o ustanovitvi se določi osnovni kapital družbe. Minimalni znesek osnovnega kapitala je zakonsko določen (475. člen ZGD-1) in mora znašati vsaj 7.500 evrov kapitala, vsak osnovni vložek pa najmanj 50 evrov. V pogodbi je lahko določen višji znesek osnovnega kapitala, osnovni vložek mora biti zagotovljen v denarju, ki mora biti nakazan na bančni račun. Osnovni vložek je lahko zagotovljen tudi kot stvarni vložek ali kot stvarni vložek, ki je lahko premičnina, nepremičnina, podjetje ali del podjetja. Kot stvarni vložek šteje tudi plačilo za premoženjske predmete, ki jih je družba prevzela in jih prišteje k družbenikovemu vložku. ZGD-1 tudi pravi, da morajo biti osnovni vložki izročeni družbi tako, da lahko poslovodja družbe z njimi prosto razpolaga.

3.1.3 Sodni register

Delovanje sodnega registra v Sloveniji ureja Zakon o sodnem registru (Uradni list RS, št. 54/07 – uradno prečiščeno besedilo, 65/08, 49/09, 82/13 – ZGD-1H, 17/15 in 54/17, v nadaljevanju ZSReg). Sodni register je javna knjiga, v katero se vpisujejo pravno pomembna dejstva tistih pravnih oseb, ki so po zakonu opredeljena kot subjekti vpisa. Za pravno pomembna dejstva štejejo tista dejstva, ki se nanašajo na pravne značilnosti subjekta vpisa in so pomembna za varnost pravnega prometa (Ivanjko, Kocbek in Prelič 2009, 191).

Sestavljen je iz dveh delov glavne knjige, v katero se vpišejo podatki o pomembnih pravnih dejstvih, in iz zbirke listin. V zbirko listin se odlagajo listine, na podlagi katerih je bil opravljen vpis nekega pravno pomembnega dejstva, prav tako pa se odlagajo listine, za katere zakon določa, da se predložijo registrskemu sodišču.

Na podlagi registrskega prava, ki je oblikovalo pet temeljnih načel, deluje tudi sodni register.

Načelo javnosti – primarna naloga sodnega registra je javna objava podatkov o subjektih vpisa, ki so pomembni za pravni promet. To načelo omogoča pogled v podatke in zbirke listin, ki so vpisani v sodni register, prav tako se na podlagi tega načela upravičeno lahko zahteva izdaja izpisov oziroma prepisov iz sodnega registra.

Načelo obveznosti vpisa – to načelo določa, da se v sodni register vpišejo vsi subjekti, za katere zakon določa vpis v sodni register, prav tako je treba vpisati vse spremembe, za katere zakon določa, da se vpišejo v sodni register.

Načelo prednosti – to načelo določa, da registrsko sodišče pri vpisovanju podatkov, ki so med seboj izključujoči, obravnava tiste, za katere je bil predlog za vpis podan prej.

Načelo zakonitosti – to načelo določa, da se v sodni register vpišejo le podatki o subjektih, za katere je to zakonsko določeno.

Načelo javnosti – sodni register je javna knjiga. Vodi ga okrožno sodišče za vse gospodarske subjekte, ki imajo sedež na območju tega sodišča. Načelo javnosti pomeni, da se lahko vsak zanese na podatke, ki so vpisani v sodni register.

3.1.4 Vpis družbe z omejeno odgovornostjo v sodni register

Z vpisom v sodni register dobi d. o. o. status pravne osebe. Zakon v 478. členu ZGD-1 poslovdji posebej nalaga dolžnost, da mora prijaviti družbo za vpis v register. Prijavo lahko posreduje tudi preko točke VEM – Vse na enem mestu, ki prijavo posreduje sodnemu registru. Poleg prijave mora poslovdja priložiti tudi:

- izvornik ali overjeni prepis družbene pogodbe;
- seznam družbenikov in navedbo prevzetih vložkov;
- podpisano poročilo o stvarnih vložkih, s katerim se izkazuje vrednost stvarnih vložkov;
- potrdilo o depozitu denarnih sredstev in izjavo banke o prostem razpolaganju z denarnimi sredstvi;
- potrdilo pooblaščenega revizorja o vrednosti stvarnih vložkov v primeru, če vrednost stvarnih vložkov presega 100.000 evrov.

Poslovdja mora predložiti tudi dokazila, da so stvarni vložki v celoti izročeni družbi. V primeru, da sodišče podvomi o resničnosti navedb, sme od poslovdje zahtevati dodatna dokazila. Sodišče ob vpisu v register opravlja nadzorno funkcijo in skladno z njo lahko vpis zavrne v primeru, če ugotovi, da poročilo o stvarnih vložkih, ki so ga podpisali družbeniki, ni resnično in je vrednost stvarnega vložka bistveno manjša. Podatki, ki so vpisani v sodni register, se morajo objaviti tudi v Uradnem listu RS.

3.1.5 Pravice družbenika

S podpisom družbene pogodbe in z vpisom družbe v sodni register ustanovitelj postane družbenik in tako imetnik poslovnega deleža. Kot družbenik pridobi vrsto pravic, in sicer iz naslova družbene pogodbe in tudi na podlagi zakona. Zakonske pravice družbenika lahko ločimo na premoženjske in članske. Za premoženjske pravice štejejo pravica do poslovnega

deleža, pravica do udeležbe pri delitvi dobička in do dela likvidacijske mase. Med članske ali upravljaljske pravice se uvrščajo predvsem pravice do upravljanja družbe in sodelovanja v organih družbe.

4 TEMELJNO O PRAVNI OSEBI

Pravna osebnost je institucija civilnega, večinoma premoženjskega prava. To pomeni, da družbena tvorba kot taka pridobi lastnosti civilnopravnega subjekta na podlagi zakona. Vendar zakon pri priznavanju pravne osebnosti ne more ravnati samovoljno. To lastnost priznava le takim tvorbam, ki kažejo dovolj izrazito trdnost, obstojnost in so sposobne vstopati v pravni promet. Lahko rečemo, da je temelj vsake pravne osebe smotrna povezanost osebnega in stvarnega substrata zaradi doseganja določenega cilja; to pa lahko označimo za organizacijo (Zabel 2006, 137).

Trstenjakova pravno osebo razume kot statusno obliko, ki ji pravni red zaradi značilnosti posredno in neposredno priznava status pravne osebe. Pravna oseba je umetno s pravnim aktom ustanovljen pravni subjekt, ki je nosilec pravic in obveznosti. Primerja jo s človekom, le da namesto spočetja in rojstva pravna oseba nastane s pravnim aktom. Pravi, da se pravna oseba pojavlja v dveh oblikah: kot združenje oziroma skupina oseb ali kot premoženje, ki mu je bil določen namen (Trstenjak 1991, 53).

4.1 Zgodovinski razvoj instituta pravne osebe

Pravna oseba, kot jo poznamo danes, se je razvila v 19. stoletju, pa vendar njeni zametki segajo že v obdobje rimskega prava. V rimskem pravu so obravnavali pravno osebo, in čeprav se je z razvojem spreminjala, so njene osnovne značilnosti ostale nespremenjene. Pravne osebe so razvrstili v dve skupini: korporacije in ustanove. Korporacije so bile ustanovljene kot skupnost fizičnih oseb, ločili pa so jih na javnopravne in na zasebnopravne. Ustanove pa so bile ustanovljene z namenom, po navadi je bil njihov namen dobrodelen. Pojem pravne osebe se je prvič uporabil v 18. stoletju, in sicer v delu *Lehrbuch Eines Civilistischen Cursus*, v katerem je avtor Hugo Gustav celo poglavje namenil pravni osebi. Številni pravni strokovnjaki so preučevali bistvo pravne osebe in razvili so vrsto teorij.

Uveljavile pa so se klasične teorije o naravi pravne osebe:

- teorija fikcije;
- teorija o realnosti pravnih oseb;
- teorije, ki zanikajo pravno osebnost.

Danes teorije o pravni osebi niso več obravnavane, ker je pravna oseba danes ustaljen pravni institut. Skozi zgodovino se je razvijal tudi institut pravne osebe v pravni praksi in zakonodaji. Ukvarjali so se z obstojem pravne osebe kot pravnega subjekta, ki je ločen od oseb, ki upravljajo pravno osebo. Prvi sodni primer, ki je postavil temelje pravni osebi kot subjektu, ki je ločen od svojih članov, je primer iz Anglije – *Salomon v. Salomon & Co Ltd* (Karasz 2009; Law Teacher 2018).

Primer je obravnaval ustanovitev družbe *Salomon & Co Ltd*. Ustanovitelj družbe z omejeno

odgovornostjo je bil Aron Salomon, ki se je ukvarjal z izdelavo usnjenih čevljev. Takratni zakon je zahteval, da mora družbo ustanoviti vsaj sedem družbenikov, zato je družbo ustanovil skupaj z ženo, hčerko in štirimi sinovi. Aron Salomon je družbi prodal svoje podjetje, kupnina je bila poravnana delno v gotovini, delno v delnicah in delno zavarovana z obveznicami. Ob likvidaciji podjetja so bili imetniki obveznic poplačani, ostali nezavarovani upniki pa so ostali brez vsega. Prvostopenjsko sodišče in pritožbeno sodišče sta ugotovili, da gre za prevaro. Vendar je lordska zbornica sodbo soglasno spremenila in svojo odločitev utemeljila, da je družba po zakonu oseba, ločena od ustanovitelja, posel je pripadal družbi in ne Salomonu. Po tem takem člani družbe ne morejo biti odgovorni za obveznosti družbe preko obsega, ki ga določa zakon. Sodba v primeru Salomon v. Salomon & Co Ltd predstavlja pravni mejnik, ki je dokončno ločil družbo od njenih članov. Primer Salomon v. Salomon je primer, pri katerem ni prišlo do spregleda (primer povzet po Mayr 2008a, 28–29).

4.2 Nastanek pravne osebe

Pravna oseba je umetno ustvarjen pravni subjekt. Skozi zgodovinski razvoj so se razvili trije sistemi nastanka pravne osebe, ki jih teorija dokaj enotno označuje kot koncesijski sistem, normativni sistem in sistem prostega nastanka pravne osebe (Mayr 2008a, 24–31).

Neodvisno od tega, po katerem sistemu je določen način pridobitve statusa pravne osebe, veljajo splošne značilnosti za pravne osebe:

- pravna oseba je družbena tvorba, ki je ločena od članov, ki jo sestavljajo;
- pravna oseba ima svoje premoženje;
- pravna oseba ima določen namen in cilje;
- pravna oseba ima svojo organizacijo;
- veljavni pravni red mora pravni osebi priznati obstoj in pravno sposobnost.

Normativni sistem je sistem, ki ga slovenski pravni red v večini uporablja za nastanek pravne osebe. Sistem določa, da družbena tvorba pridobi lastnosti pravne osebe s tem, da priloži pristojnemu organu vlogo z dokazili, da so izpolnjeni vsi predpisi, ki so določeni v pravnih pravilih za ustanovitev in nastanek pravne osebe. V primeru, da pristojni organ ugotovi, da so izpolnjeni vsi predpisani pogoji, jih ta na podlagi ustreznih pravnih aktov vpiše v sodni register. V Sloveniji so pogoji, ki dajejo gospodarskim in družbenim tvorbam lastnosti pravne osebe, zapisani v ZGD-1. Pogoji za pridobitev lastnosti pravne osebe so zapisani v 5. členu ZGD-1, ki pravi:

- družbe pridobijo lastnost pravne osebe z vpisom v register;
- pred vpisom v register se za razmerja med družbeniki in družbenicami (v nadaljevanju družbenik) uporabljajo pravila o civilnopravni družbeni pogodbi;
- če kdo pred vpisom družbe v register nastopa v njenem imenu, je odgovoren osebno z vsem svojim premoženjem; če je teh oseb več, so odgovorne solidarno;

- če pri takem nastopanju družbeniki pridobijo kakšne pravice, jih morajo po vpisu družbe v register prenesti na družbo, razen če družba nasprotuje prevzemu.

4.3 Pravna in poslovna sposobnost pravne osebe

Sposobnost biti nosilec pravic in obveznosti imenujemo pravna sposobnost, ki jo pravna oseba pridobi z ustanovitvijo. V preteklosti je bilo precej razprav o tem, ali ima pravna oseba popolno ali delno pravno sposobnost. Danes je pravni osebi priznana splošna in neomejena pravna sposobnost, torej so sposobne biti nosilke vseh civilnopravnih pravic in obveznosti, z izjemo tistih, ki so pridržane le za fizične osebe (spol, starost, sorodstvo).

Pravne osebe so tako brez omejitev pravno sposobne v premoženjskopravni sferi. V skladu z načelom o splošni pravni sposobnosti se jim priznavajo tudi osebnostne pravice, pravica do ugleda in dobrega imena, odškodnina za nematerialno škodo in ustavne pravice, razen tistih, ki so po naravi stvari vezane na fizične osebe. Pravna oseba je v skladu s tem lahko tudi nosilec tistih pravic, ki se ne uvrščajo v čista premoženjska razmerja (pravica do imena, časti varstva osebne sfere – poslovne tajnosti in podobno) (Mayr 2008a, 21).

Premoženjska samostojnost pravne osebe je posledica pravne sposobnosti, vsaka pravna oseba pa za svoje obveznosti odgovarja z vsem svojim premoženjem. Odgovornost za obveznosti z vsem svojim premoženjem se označuje kot načelo popolne odgovornosti.

Poslovno sposobnost razumemo kot sposobnost s samostojnimi dejanji oziroma z izjavo poslovne volje pridobivati in prevzemati pravice in dolžnosti (Trstenjak 1991, 256).

Mayrjeva pravi, da lahko pravna sposobnost obstaja brez poslovne sposobnosti, saj je pravna oseba pravno sposobna od svoje ustanovitve. Poslovno sposobna pa postane šele z imenovanjem njenih organov, ki so sposobni oblikovati njeno voljo, in z imenovanjem njenih zastopnikov, ki so jo sposobni izražati navzven (Mayr 2008a, 20).

Procesna sposobnost je sposobnost opravljanja procesnih dejanj, deliktna sposobnost pa sposobnost pravne osebe, da odgovarja za vsa pravno-poslovna in druga nepogodbena ravnanja in opustitve svojih organov. V slovenski pravni ureditvi je pravna oseba deliktno sposobna tudi na področju prava prekrškov in v kazenskem pravu.

5 SPREGLED PRAVNE OSEBNOSTI

Ena izmed temeljnih značilnosti je pravne subjektiviteta osebe, ki ji omogoča ločenost od njenih članov. V pravni teoriji poznamo ločitveno načelo, ki določa, da sta družbenik in pravna oseba ločena in sta tako nosilca vsak svojih pravic in obveznosti. V praksi se je pokazalo, da dosledno vztrajanje pri institutu pravne osebnosti pravne osebe in ločenosti od njenih članov lahko v posameznih primerih privede do rezultatov, ki močno nasprotujejo pravičnosti. Ugotovimo lahko, da je pravna oseba kot pravni institut lahko tudi predmet zlorab. Ivanjko pravi: »Spregled pravne osebe je in sme biti skrajn, izjemen ukrep. Samostojna pravna bit pravne osebe, vključno z njeno samostojno odgovornostjo, je temeljna značilnost pravne osebe; spregled zanika tako samostojnost« (Ivanjko, Kocbek in Prelič 2009, 55).

Ravno zaradi primerov zlorab se je razvil institut spregleda pravne osebnosti. Z vprašanjem spregleda pravne osebnosti se ukvarjajo v različnih pravnih redih, čeprav so problemi, ki jih obravnavajo, razmeroma podobni, razlike med pravnimi redi obstajajo. Največje razlike se pokažejo pri ugotovljenem dejanskem stanju in pravno odločitvijo. Razlikujejo se tako v pristopu k reševanju problematike kot tudi pri dogmatičnih osnovah sprejetih odločitev. Mayrjeva je mnenja, da so rezultati rešitev primerljivi, zato obstaja možnost, da pravni laik sploh ne bo opazil razlik (Mayr 2008a, 195). Zakonske ureditve instituta spregleda večina pravnih redov nima. Slovenija je spregled (jamčevalni) uredila z zakonom in s tem omogočila korekcijo nepravilnih učinkov, ki so posledica ločitvenega načela.

Kot država z najbolj razvito sodno prakso in teorijo s področja spregleda pravne osebnosti velja Nemčija. Natančno so določeni dejanski stanovi in okoliščine, v katerih je mogoč spregled pravne osebnosti, čeprav spregleda nimajo urejenega z zakonskim aktom. Ameriška sodna praksa pogosto dopušča spregled, včasih že tako pogosto, da teoretiki začnejo opozarjati, da lahko dolgoročna pregosta raba tega instituta razvrednoti omejeno odgovornost. Manjša restriktivnost sodišč do spregleda se pripisuje temu, da ameriško pravo ne določa minimalnega osnovnega kapitala za ustanovitev družbe (Mayr 2008a, 197).

5.1 Pojem spregleda

Spregled pravne osebnosti je izraz, ki se uporablja takrat, ko zakonodaja, sodna ali upravna odločba zavestno prezrejo ločenost pravne osebe od njenih pripadnikov. Uporaba instituta spregleda pravne osebnosti velja za izjemo od pravila in je skrajn, izreden ukrep. Uporaba tega ukrepa je utemeljena le v primerih, ko gre za varstvo dobrine, ki je pomembnejša od samostojnosti pravne osebe, ki velja za njeno temeljno značilnost.

5.2 Opredelitev pojma v pravni teoriji

V pravni teoriji obstajajo različne opredelitve spregleda pravne osebnosti, definicije se razlikujejo predvsem pri poudarjanju značilnosti tega pojava. Nekateri avtorji se omejujejo samo na jamčevalni spregled, drugi pa zajamejo jamčevalni in pripisni spregled pravne osebnosti (Mayr 2008a, 43).

Spregled je situacija, v kateri pravni red zanemari samostojnost prave osebe in zanika ločenost med pravno osebo in njenimi člani (Zabel 2006, 158).

Različne teoretične utemeljitve spregleda pravne osebnosti poudarjajo različne vidike tega pojava in ni se mogoče popolnoma odreči nobeni od teorij. Zloraba je tisti pojem in podlaga, ki se v večini primerov povezuje s spregledom in ga upravičuje.

Ureditev spregleda se je začela na našem območju že leta 1988 v nekdanjem jugoslovanskem ZPod, vendar je bil urejen nepopolno. Takratni zakon je izjemoma dopuščal spregled, dopuščal ga je v primeru stečaja ali zunaj civilnega prava. V Sloveniji je bil institut spregleda pravne osebnosti uzakonjen leta 1993 s sprejetjem Zakona o gospodarskih družbah (ZGD), ki je v svojem 6. členu uzakonil spregled pravne osebnosti, vendar je uporaba tega instituta v praksi redka.

Slovenska sodna praksa upošteva samostojno odgovornost pravnih oseb kot njihovo temeljno značilnost. Kljub številnim zahtevkom za uporabo spregleda sprejema enako omejujoča stališča. Vrhovno sodišče RS je sprejelo stališče, da je spregled uporabljen le izjemoma: vse oblike solidarne, subsidiarne ali kakršnekoli druge odgovornosti za drugega so izjema. To velja tudi za spregled pravne osebnosti (Prelič idr. 2009, 55–56).

Mayrjeva pravi, da »zanikanje pravne subjektivitete pravne osebe ni niti predpostavka niti posledica, pravna oseba ostane kljub spregledu pravno, poslovno in deliktno sposobna. Pravna oseba se pri spregledu ne negira ali odpravi, s spregledom niso obsežene vse njene pravice in obveznosti, temveč le nekatere« (Mayr 2008a, 45). Avtorica vidi problem ravno v ločitvi pravnih subjektov, ker je pravna oseba še vedno lastnica ali pogodbeni partner. Tisti, ki želi uveljavljati zahtevek proti družbeniku, mora tožiti oba.

5.3 Vrste spregleda pravne osebnosti

V pravni terminologiji sta se oblikovali dve podvrsti spregleda:

- jamčevalni spregled, ki ga k odgovornosti družbe nasproti tretjim osebam pritegnejo družbeniki, ki sicer ne odgovarjajo za obveznosti družbe;
- pripisni spregled, pri katerem se za ravnanje pravne osebe šteje ravnanje družbenika te pravne osebe.

Jamčevalni spregled je najpogostejša oblika spregleda v pravni teoriji in praksi. Mayrjeva

označuje s terminom jamčevalni spregled tiste primere, »v katerih pravo naloži enemu pravnemu subjektu odgovornost za izpolnitev denarnih obveznosti drugega pravnega subjekta« (Mayr 2008b, 12).

Teoretične predpostavke tega spregleda so naslednje (Mayr 2008b, 12):

- je razmerje med pravno osebo, za obveznosti katere njeni člani po zakonu ne odgovarjajo, in njenimi člani;
- da ta pravna oseba ni izpolnila svoje obveznosti upniku;
- da obstaja med uresničitvijo dejanskega stanu spregleda (ravnanjem, ki je podlaga spregleda) in neizpolnitvijo obveznosti vzročna zveza in
- da je ravnanje, ki utemelji spregled, mogoče pripisati članu, ki se mu s spregledom naloži odgovornost.

Pripisni spregled pravne osebnosti je takrat, ko pravo brez posebne zakonske ali pogodbene norme pripiše ravnanja pravne osebe drugemu pravnemu subjektu (družbeniku). Tak spregled je mogoč pri vseh pravnih osebah korporativnega tipa, ne glede na to, ali člani po zakonu odgovarjajo za njihove obveznosti. V slovenski zakonodaji splošne norme o pripisnem spregledu ni (Mayr 2014, 71).

Poleg osnovne delitve na jamčevalni in pripisni spregled lahko razločujemo primere spregleda glede na pravni temelj. Ta je lahko že zakon ali pa odloči o spregledu sodna praksa, opirajoč se pri tem na različne norme in pravna pravila, ki jih sama izoblikuje iz pravnih načel. Tretja možnost razvrstitev primerov spregleda je glede na smer, v kateri spregled učinkuje – po tem kriteriju poznamo neposredni, obrnjeni in prečni spregled (Mayr 2008a, 62).

Zabel v Velikem komentarju ZGD-1 zavzema stališče, da lahko upniki ob izpolnjenih razlogih uveljavljajo spregled že takrat, ko verodostojno dokažejo, da družba ni izpolnila ali ni bila pripravljena izpolniti obveznosti (Zabel 2006, 162). Za uveljavljanje odgovornosti na podlagi spregleda torej ni treba voditi sodnega postopka ali izvršbe, temveč je dovolj le poziv k plačilu. Dokazan obstoj dokazane in dospele terjatve je pogoj za uveljavljanje spregleda. To potrjuje tudi sodna praksa, in sicer v sodbi Vrhovnega sodišča RS 315/2000 (VSRS 2000), kjer je sodišče zavzelo stališče, da »... če ni ugotovljeno vsaj to, da je gospodarska družba odklonila upniku izpolnitev obveznosti, ni pogojev za uveljavljanje spregleda njene pravne osebnosti.«

5.3.1 Spregled pravne osebnosti glede na smer učinkovanja

Spregled pravne osebnosti glede na smer učinkovanja deli pravna teorija na tri načine.

Neposredni (direktni) spregled je spregled, ki učinkuje v smeri pravna oseba – član. Ta način spregleda se po navadi uporablja v primeru jamčevalnega spregleda. Posledica neposrednega spregleda je odgovornost člana pravne osebe za obveznosti družbe.

Obrnjeni spregled je spregled, ki učinkuje v smeri član – pravna oseba. Ta način spregleda se uporablja pri pripisnem spregledu, jamčevalni ta način odklanja. Posledica obrnjenega spregleda je odgovornost pravne osebe za obveznosti člana družbe.

Prečni spregled je spregled, ki obravnava problematiko spregleda sestrške družbe. Wick (1996, 67) pravi, da je prečni spregled kombinacija neposrednega in obrnjenega spregleda.

5.4 Zakonski spregled in spregled v sodni praksi

Kadar spregled pravne osebnosti temelji na zakonu, to imenujemo zakonski spregled. Zakon z normo dovoli poseg v samo bit pravne osebe in razveljavi ločitveno načelo. Zakonska norma natančno določi okoliščine, ki nalagajo odgovornost za obveznosti družbe. V primerih, ko odločba ne temelji na zakonu, temveč izhaja iz interpretacije določil in načel sodišča, govorimo o spregledu v sodni praksi.

Zakonska ureditev spregleda je razmeroma redka v državah kontinentalnega prava in v angloameriškem pravu, razmeroma pogosta pa v bivših socialističnih državah. Poleg Slovenije imajo zakonsko urejen spregled še Madžarska, Litva, Hrvaška, Srbija, Makedonija, Federacija BIH in v kanadski provinci Quebec (Mayr 2008a, 204).

Spregled pravne osebnosti v Srbiji je urejen v 18. členu Zakona o podjetjih (Službeni glasnik RS, br. 36/11, 99/11, 83/14 – dr. zakon, 5/15, 44/18 i 95/18), v Srbiji ta člen imenujejo »probijanje pravne ličnosti«, kar lahko enačimo s slovenskim spregledom pravne osebnosti. Spregled pravne osebnosti je mogoč v primeru, ko:

- družbenik zlorabi družbo za doseganje cilja, ki je njemu kot posamezniku nedosegljiv;
- ravna s premoženjem družbe kot s svojim lastnim;
- uporabi družbo ali njeno lastnino za oškodovanje družbe ali upnikov;
- če so v svojo korist ali korist tretje osebe namerno zmanjšali premoženje, čeprav so vedeli ali bi morali vedeti, da družba ne bo mogla poravnati svojih obveznosti.

Če primerjamo štiri alineje 18. člena srbskega Zakona o podjetjih in slovenskega 8. člena ZGD-1, lahko ugotovimo, da je zakonska ureditev zelo podobna. »Srbska sodišča so bila na začetku devetdesetih let nenaklonjena spregledu, so pa začela doktrino spregleda bolj uporabljati v zadnjih letih 20. stoletja in po letu 2000« (Mayr 2008a, 200).

Na Hrvaškem institut spregleda pravne osebnosti dolgo ni bil uporabljen v praksi. Prva odločitev na podlagi te določbe je bila leta 1998 (Mayr 2008a, 202).

Sicer pa imajo spregled pravne osebnosti urejen v Zakonu o trgovačkim društvima (Narodne novine, 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15), in sicer v tretjem in četrtem odstavku 10. člena tega zakona:

(3) »Onaj tko zloupotrebljava okolnost, da kao član trgovačkoga društva ne odgovara za

obveze društva, ne može se pozvati na to, da po zakonu ne odgovara za te obveze.

(4) Smatra se, da je ispunjena pretpostavka za odgovornost člana društva iz stavka 3. ovoga članka naročito:

1. ako koristi društvo za to, da bi postigao cilj, koji mu je inače zabranjen;
2. ako koristi društvo, da bi oštetio vjerovnike;
3. ako protivno zakonu upravlja imovinom društva, kao da je to njegova imovina;
4. ako u svoju korist ili u korist neke druge osobe umanju imovinu društva, iako je znao ili morao znati, da ono neće moći podmiriti svoje obveze.«

Četrta alineja je zelo podobna naši prvi alineji 8. člena ZGD-1. Po hrvaškem zakonu je zloraba temeljna predpostavka za spregled, vendar ne govori o zlorabi pravne osebe, temveč o zlorabi okoliščine »onaj tko zlorabljuje okolnost.« Pravna praksa kot primer zlorabe navaja mešanje identitet, mešanje sredstev in prenos obveznosti brez prenosa sredstev (Mayr 2008a, 202).

Primerjava med ureditvami spregleda v nekaterih socialističnih državah in med ureditvijo v Sloveniji je pokazala, da je bila ureditev nekdanjih jugoslovanskih republik v osnovi enaka slovenskemu 6. členu ZGD. Te navedbe veljajo za Hrvaško, Srbijo, Federacijo BIH in Makedonijo. Ker je bil slovenski ZGD uveljavljen najprej, je upravičeno sklepanje, da je slovenska ureditev vplivala na ureditev spregleda v teh državah. Vse obravnavane zakonske ureditve spregleda urejajo le odgovornost za obveznosti pravne osebe, to je jamčevalni spregled. Uzakonitev tega instituta v socialističnih državah Mayrjeva pripisuje hitri spremembi sistema na prelomu osemdesetih in devetdesetih let 20. stoletja in večje možnosti oškodovanja upnikov v državah v tranziciji. Sodna praksa bi brez zakonske podlage veliko počasneje sprejemala odločitve o spregledu (Mayr 2008a, 203).

V Nemčiji pravne osebnosti nimajo urejene z zakonom, temveč je stvar sodne prakse in teorije. V sodni praksi so nekaj časa iskali pravo rešitev. Tehtali so med spregledom pravne osebnosti in jamstvom zaradi uničenja obstoja. Nemško vrhovno sodišče se že nekaj let opredeljuje za drugo možnost. S spremenjeno dogmatsko podlago odgovornosti v nemškem pravu tega ne morem o več obravnavati kot spregled pravne osebnosti (Serajnik 2011, 1594).

Avstrija spregleda pravne osebnosti ne ureja z zakonom. Situacije, v katerih se postavlja vprašanje spregleda, rešujejo z določilom civilnega zakonika o deliktne odgovornosti, ki jo razširijo na družbenike z odločilnim vplivom (Mayr 2008a, 196).

6 SPREGLED PRAVNE OSEBNOSTI V SLOVENSKEM PRAVU

Temeljna značilnost slovenske sodne prakse je, da upošteva samostojno odgovornost pravnih oseb, vendar zaradi zlorab obstaja možnost, da ločenosti pravne osebe in personalnega substrata ne priznamo. V Sloveniji je institut spregleda pravne osebnosti zakonsko urejen v 8. členu ZGD-1 in velja za vse gospodarske družbe in tudi tiho družbo. Vendar se uporablja le za kapitalske družbe, ker pri osebnih družbah družbeniki že tako jamčijo s svojim premoženjem. V slovenski zakonodaji je urejen v ZGD-1 jamčevalni spregled, najdemo pa tudi tako imenovani zakonski spregled, ki pa ni urejen s splošno zakonsko normo. V zakonodaji je nekaj določb, ki urejajo tudi zakonski spregled.

Iz sodne prakse v Sloveniji lahko ugotovimo, da je bilo sorazmerno veliko tožbenih zahtevkov, kjer so se stranke sklicevale na 8. člen ZGD-1, vendar je bilo le malo zahtevkov, kjer je bilo ugotovljeno, da je spregled pravne osebnosti mogoč. Slovensko sodstvo namreč zagovarja, da so vse oblike solidarne, subsidiarne ali kakršnekoli druge odgovornosti za drugega izjema, to velja tudi za spregled.

Načelo samostojne odgovornosti gospodarskih družb je tisto, kar ločuje osebne družbe od kapitalskih. Če bi sodišča možnost spregleda uporabljala preohlapno in prepogosto, bi s tem razvrednotila samostojnost pravne osebe. Prebitje načela ločenosti pravne osebe od njenih članov se mora uporabljati v primerih hude zlorabe pravne osebe, skladno z določili 8. člena ZGD-1.

»Sodišča dosledno poudarjajo, da je pravna oseba samostojen subjekt, ki odgovarja za obveznosti s svojim premoženjem. Do spregleda lahko pride le iz razlogov, ki jih določa 8. člen ZGD-1 (oziroma prejšnji 6. člen ZGD) (Zabel 2006, 159).

6.1 Zakonska ureditev

Slovenski pravni red je eden izmed redkih pravnih redov, ki imajo spregled pravne osebnosti urejen z zakonom.

Jamčevalni spregled pravne osebnosti je urejen z 8. členom ZGD-1, ki pravi:

- (1) Ne glede na prejšnji člen so za obveznosti družbe odgovorni tudi njeni družbeniki, in sicer:
- če so družbo kot pravno osebo zlorabili za to, da bi dosegli cilj, ki je zanje kot posameznike prepovedan;
 - če so družbo kot pravno osebo zlorabili za oškodovanje svojih ali njenih upnikov;
 - če so v nasprotju z zakonom ravnali s premoženjem družbe kot pravne osebe kot s svojim lastnim premoženjem, ali
 - če so v svojo korist ali v korist druge osebe zmanjšali premoženje družbe, čeprav so vedeli ali bi morali vedeti, da ne bo sposobna poravnati svojih obveznosti tretjim osebam.

(2) Spore glede odgovornosti družbenikov iz prvega odstavka tega člena sodišča obravnavajo prednostno.

Uvodni stavek prvega odstavka 8. člena ZGD-1 pravi, da so »ne glede na prejšnji člen za obveznosti družbe odgovorni tudi njeni družbeniki«. Iz tega določila je mogoče razbrati, da se izrecno nanaša le na odgovornost za obveznosti, iz tega stroka ugotavlja, da se nanaša na neposredni jamčevalni spregled.

V drugi alineji 8. člena ZGD-1 je govora o zlorabi pravne osebe kot osebe in zajema vse vrste zlorabe. »ZGD-1 ni nikoli oblikoval splošne definicije zlorabe. V štirih alinejah prvega odstavka 8. člena je izbral najbolj značilne, vendar precej široko oblikovane primere zlorabe« (Prelič idr. 2009, 58). Ivanjko je definiral zlorabo kot »generičen pojem, ki se nanaša na vsako dejanje družbenikov, s katerim se izognejo osebni odgovornosti za svoje obveznosti, ali jo zmanjšajo in pri tem uporabijo kot pravno sredstvo pravno osebo družbe« (Ivanjko, Kocbek in Prelič 2009, 144).

Tretja alineja 8. člena ZGD-1 pravi »če so v nasprotju z zakonom ravnali s premoženjem družbe kot pravne osebe kot s svojim lastnim premoženjem«. Z njo je zakonodajalec uzakonil mešanje premoženja kot enega od dejanskih stanov jamčevalnega spregleda pravne osebnosti.

Četrta alineja 8. člena ZGD-1 govori o kapitalski neustreznosti (podkapitalizaciji) podjetja. Gre za situacijo, ko družbeniki načrtno zmanjšajo premoženje družbe, kljub temu da vedo ali bi morali vedeti, da družba ne bo sposobna poravnati svojih obveznosti.

Spregled se lahko uporablja le zaradi obveznosti družbe proti upnikom, to pomeni, da ni mogoče uveljavljati terjatev družbe proti družbenikom. »To po utemeljenem stališču sodne prakse pomeni, da s spregledom ni mogoče uveljavljati terjatev družbe proti družbenikom. »Navedeno nima nobene zveze s spregledom pravne osebnosti.« (Zabel 2006, 161).

Terjatve družbe je mogoče s spregledom uveljavljati le proti družbenikom, za terjatve ne morejo biti odgovorne tretje osebe, ki bi bile morda povezane z družbeniki. Prav tako je odgovornost na podlagi spregleda individualna, torej ni nujno, da za obveznosti osebno odgovarjajo vsi družbeniki. Osebno odgovarjajo le tisti družbeniki, ki so s svojimi ravnanji izpolnili pogoje ene izmed alinej 8. člena ZGD-1. Ni nujno, da osebno odgovoren družbenik odgovarja za vse terjatve upnikov do družbe, osebno je odgovoren le za neporavnane obveznosti, ki jih družba ne poplača zaradi njegovih ravnanj, ki so temelj spregleda. Čeprav je spregled pravne osebnosti urejen z zakonom, osebna odgovornost ne nastopi z zakonom. Odgovornost družbenika po tem temelju je treba dokazati v sodnem postopku, šele sodišče ugotovi, ali so izpolnjeni vsi zakonski pogoji, da se naloži osebna odgovornost družbenika za obveznosti družbe do upnika.

6.2 Jamčevalni spregled

V našem pravu je jamčevalni spregled urejen z abstraktno in splošno zakonsko normo 8. člena ZGD-1, Mayrjeva je prepričana, da gotovo lahko govorimo o zakonskih dejanskih stanih jamčevalnega spregleda v vseh štirih alinejah 8. člena ZGD-1 (Mayr 2008b, 12).

Za boljše razumevanje sodne prakse s tega področja je treba razumeti tudi sprožilce jamčevalnega spregleda, ki jih 8. člen ZGD-1 kot takih ne določa, vendar so opis skupin ravnanj, ki po pravni teoriji in sodni praksi lahko povzročijo jamčevalni spregled.

Bistvo jamčevalnega spregleda je individualna osebna odgovornost družbenika za obveznosti družbe do upnika. Gre za odgovornost do upnika, ki je zaradi dejanj družbenika utrpel škodo, saj družba ni izpolnila svojih obveznosti. Odgovornost na podlagi spregleda pa ne zajema vseh neporavnanih obveznosti družbe do upnikov, ampak le tiste, ki so nastale zaradi dejanj družbenika in so temelj za spregled (Mayr 2017, 17).

6.2.1 Mešanje premoženja

Mešanje premoženja je situacija, ko navzven ni jasna delitev premoženjskih mas dveh pravnih subjektov. Običajno sta to pravna oseba in njen član – lahko pa sta tudi dve pravni osebi (npr. družba mati in hčerinska družba), in ko en pravni subjekt – običajno je to član, ravna s premoženjem drugega kot s svojim lastnim. Definicija ustreza tretji alineji 8. člena ZGD-1, ki pravi, da je spregled mogoč v primeru, če so v nasprotju z zakonom ravnali s premoženjem družbe kot pravne osebe kot s svojim lastnim premoženjem.

6.2.2 Podkapitalizacija

Podkapitalizacija je premoženjsko stanje družbe, ki ne omogoča uresničevanja gospodarskih ciljev družbe. Mayrjeva pa pravi, da je podkapitalizacija verjetno najbolj sporen dejanski stan spregleda pravne osebnosti. Slovenska pravna teorija uporablja pojem podkapitalizacija, vendar se v slovenski zakonodaji ta pojem ne pojavlja, temveč se uporablja kapitalska (ne)ustreznost. V primeru, da družbeniki spoštujejo vse zakonske norme takrat, podkapitalizacija sama po sebi ni dovolj za spregled. Če pa je podkapitalizacija le eno izmed dejanj družbenikov, ki se pridruži dejanju, ki lahko samo po sebi utemelji spregled, je podkapitalizacija pomemben dejavnik, ki lahko vpliva na odločitev o spregledu pravne osebnosti (Mayr 2008a, 86–101).

6.3 Sodna praksa

Precej sodnih odločb se ukvarja z vprašanjem spregleda, kot je določen po ZGD-1 oziroma v njegovem predhodniku ZGD, vendar odločb, v katerih bi sodišče ugodilo zahtevku, praktično

ni. Po javno dostopnih podatkih o sodbah na dan 15. 12. 2018 je bilo 69 zahtevkov, v katerih je tožnik zahteval uporabo instituta spregleda pravne osebnosti, vendar je izredno majhno število sodb, v katerih so upniki uspeli z zahtevkom na podlagi spregleda pravne osebnosti. V nalogi smo se osredotočili le na sodbe Vrhovnega sodišča RS, kjer so tožniki s svojim zahtevkom uspeli. Na dan 15. 12. 2018 so bili uspešni zahtevki za spregled pravne osebnosti le trije. Prva sodba je bila sodba Vrhovnega sodišča RS II Ips 186/99 (VSRS 1999), druga sodba Vrhovnega sodišča RS II Ips 1186/2008 (VSRS 2008), ki je spremenila drugostopenjsko zavrnilno sodbo, tretja pa je sodba Vrhovnega sodišča RS II Ips 88/2015 (VSRS 2015).

Pri uveljavljanju spregleda pravne osebnosti po 8. členu ZGD-1 mora upnik kot tožeča stranka dokazovati obstoj pogojev za spregled iz ene do štirih alinej tega člena. Družbeniki, zoper katere se uveljavlja zahtevek, imajo praviloma dostop do vseh informacij in poslovnih listin družbe. Na drug strani je upnik, na katerem je v postopku trditveno in dokazno breme, vezan na javne baze podatkov in informacije, ki jih na tak ali drugačen način pridobi o ravnanju družbenikov (Mayr 2014, 81).

Mayrjeva na vprašanje, zakaj je malo uspešnih zahtevkov na podlagi spregleda pravne osebnosti, ponuja kot možne odgovore naslednje:

- v Sloveniji ni nepravilnosti in zlorab, ki bi lahko utemeljile odgovornost družbenikov na podlagi spregleda pravne osebnosti – za ta razlog pravi, da je izredno malo verjeten;
- nepotrebnost spregleda pravne osebnosti zaradi drugih pravnih institutov, z uporabo katerih lahko upniki dosežejo isti cilj;
- težavnost pri uveljavljanju zahtevkov, predvsem pri pridobivanju zadostne trditvene in dokazne podlage za pravdo;
- preveč restriktivna stališča sodišč do odgovornosti na podlagi spregleda pravne osebnosti.

Restriktivnost sodišč pri uporabi tega instituta je razumljiva, saj je uporaba tega instituta vendarle izjema, ki potrjuje pravilo, saj bi prepogosta uporaba tega instituta pregloboko posegla v pravni institut kapitalskih družb in ureditve njihove odgovornosti za obveznosti. (Mayr 2014, 79).

6.3.1 Sodba II Ips 88/2015

V jedru sodbe je sodišče zapisalo: »Po presoji revizijskega sodišča gre v obravnavanem primeru za šolski primer zlorabe pravne osebe po drugi alineji prvega odstavka 8. člena ZGD-1« (VSRS 2015).

Druga alineja prvega odstavka 8. člena ZGD-1 pravi, da je uporaba instituta spregleda pravne osebnosti mogoča, če so družbo kot pravno osebo zlorabili za oškodovanje svojih ali njenih upnikov. V primeru sodbe II IPS 88/2015 gre za okoliščine, v katerih je drugi toženec izkoristil družbo z namenom, da se izogne neposredni odgovornosti kupcem stanovanj in na ta

način je zlorabil pravno osebo za oškodovanje njenih upnikov – kupcev stanovanj.

Tožeče stranke v tej sodbi, kupci stanovanj, so sicer v konkretnem primeru odgovornost družbenika utemeljevale tudi na podlagi tretje alineje prvega odstavka 8. čl. ZGD-1, vendar je sodišče ugotovilo, da družbenik ni v nasprotju z zakonom s premoženjem družbe ravnal kot s svojim lastnim premoženjem. Družbenik družbe je najprej kot fizična oseba pridobil gradbeno dovoljenje, kasneje tudi uporabno dovoljenje, stanovanja pa so bila zgrajena v nasprotju z gradbenim dovoljenjem. Za prodajo takšnih stanovanj kupcem je družbenik ustanovil družbo. Družbenik si ni prilastil premoženja družbe (kupnine za stanovanja), ravno tako pa kupci niso bili v zmoti glede tega, kdo je investitor, kdo pa prodajalec stanovanj. Za spregled pravne osebnosti po tretji alineji 8. čl. ZGD-1 se zahteva takšno pomešanje premoženja in sfer družbenika in družbe, ki pri tretjih osebah ustvarja napačen vtis glede pripadnosti premoženja. Sodišče je zato zaključilo, da v konkretnem primeru zahtevki tožečih strank ni utemeljen po tretji alineji 8. čl. ZGD-1, utemeljen pa je po drugi alineji navedene določbe. Družbenik je namreč glede na ugotovljeno dejansko stanje družbo izkoristil z namenom, da se izogne svoji neposredni odgovornosti kupcem stanovanj in jo na ta način zlorabil za oškodovanje njenih upnikov. Gradnja stanovanj je bila nekvalitetna in nepravilna ter v nasprotju s tehničnimi pogoji in predpisi za večstanovanjske stavbe. Družbenik je vedel, da ima gradnja številne napake in da bi kupci zoper njega, če bi stanovanja prodajal kot fizična oseba (investitor), zagotovo uveljavljali jamčevalne zahtevke. Svoji odgovornosti proti kupcem se je nameraval izogniti tako, da je v namen prodaje stanovanj ustanovil kapitalsko družbo, ki jo je kasneje najprej neodplačno odsvojil, v času odločanja sodišča pa je bila družba že izbrisana iz sodnega registra brez likvidacije.

6.3.2 Sodba II Ips 1186/2008

Predmetna odločitev Vrhovnega sodišča RS se nanaša na konkretni primer oziroma dejanske okoliščine, ki so nastale v letu 1996, torej še v času veljavnosti prejšnjega Zakona o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/93, v nadaljevanju ZGD), ko je spregled pravne osebnosti urejal 6. člen ZGD, ter v času veljavnosti Zakona o obligacijskih razmerjih (Uradni list SFRJ, št. 29/78, 39/85, 45/89 – odl. US, 57/89, Uradni list RS, št. 88/99 – ZRTVS-B, 83/01 – OZ, 30/02 – ZPlaP in 87/02 – SPZ), v nadaljevanju ZOR). Tožnik je kapitalski družbi, ki se je ukvarjala s komisijsko prodajo, predal svoj traktor in z družbo sklenil komisijsko pogodbo. S sklenitvijo komisijske pogodbe se je družba tožniku v skladu s 771. členom Zakona o obligacijskih razmerjih zavezala, da bo za plačilo provizije v svojem imenu in za račun tožnika prodala traktor. Traktor je družbenik prodal kot fizična oseba, čeprav je bil v času prodaje edini direktor družbe, in kupnino zadržal zase. S tem je posredno razpolagal s premoženjem družbe kot s svojim lastnim premoženjem. Sodišče je odločilo, da so torej izpolnjeni pogoji za spregled pravne osebnosti po tretji alineji prvega odstavka 6. čl. ZGD, saj je družbenik v nasprotju z zakonom ravnal s premoženjem družbe kot pravne osebe kot s svojim lastnim premoženjem. V konkretnem primeru je namreč družbenik s tem, da je traktor

prodal kot fizična oseba, kršil najmanj osnovna načela obligacijskega prava ter določbo 771. člena Zakona o obligacijskih razmerjih.

6.3.3 Sodba II Ips 186/99

Tudi v tej sodbi gre za dejansko stanje, ki sodi še v obdobje veljavnosti ZGD. Spregled pravne osebnosti je v primeru, na katerega se nanaša ta sodna odločitev, samo del dejanskega stanja, kajti zahtevke tožeče stranke se je glasil na izpodbijanje darilne pogodbe, sklenjene med družbenikom in njegovo ženo ter hčerkama. Sodišče je tudi na podlagi določbe o spregledu pravne osebnosti odločilo, da takšna darilna pogodba ne učinkuje zoper upnika družbe. Družbenik je namreč kot edini družbenik in direktor pravne osebe vedel za obstoj upnikove terjatve zoper družbo, v celoti je priznal obstoj upnikove terjatve tako po temelju kot po višini, vedel je za blokiran račun družbe ter za dejstvo, da družba ni sposobna plačati upnikove nesporne terjatve. Družbenik je s premoženjem družbe ravnal kot s svojim lastnim premoženjem in je sredstva svoje družbe prelivaval v svoje premoženje. V sodbi sicer niso opisani konkretni dejanski stani takšnih ravnanj, ker gre za sodbo Vrhovnega sodišča RS, sprejeto na podlagi revizije, kjer pa niso več mogoči ugovori glede dejanskega stanja, zato se obrazložitev sodbe ne dotika dejanskih stanj/ravnanj družbenika, ki predstavljajo takšno prelivanje premoženja, temveč le s pravnim nadziranjem glede dejanskih okoliščin oziroma dejstev, ugotovljenih s strani prvostopenjskega in/ali pritožbenega sodišča. Družbenik je zato, ker je vedel, da njegova družba ni sposobna poravnati obveznosti do upnika, in ker bi glede na način poslovanja odgovarjal upnikom družbe tudi s svojim lastnim premoženjem, svoje nepremično premoženje s sklenitvijo darilne pogodbe prenesel v last žene in hčerk. Takšna pogodba pa proti upnikom ne more imeti učinka. Sodišče je zaključilo, da so bili v tem primeru izpolnjeni pogoji iz 6. člena ZGD za solidarno odgovornost tožene stranke do tožečih strank na osnovi spregleda pravne osebnosti.

6.4 ZFPPIPP in ZFPPOd

Od 23. 1. 2000 do 6. 4. 2007 je veljal Zakon o finančnem poslovanju podjetij (ZFPPOd), ki je uzakonjal odgovornost izbrisanih oseb za njihove obveznosti. Do odgovornosti je prišlo ob izbrisu po uradni dolžnosti v primeru, če družba dve leti ni predložila letnega poročila ali če nepretrgano 12 mesecev ni opravljala izplačil prek transakcijskega računa. Takrat se je po četrtem odstavku 27. člena ZFPPOd štelo, da so družbeniki podali izjavo iz prvega odstavka 395. člena ZGD-1. Skladno z drugim odstavkom tega člena so upniki lahko v enem letu po objavi izbrisa družbe uveljavljali zahtevke proti družbenikom. Ustavno sodišče je z odločbo U-I-135/00 omejilo odgovornost na aktivne družbenike, vendar so kljub omejitvi upniki lahko uspešno uveljavljali odgovornost družbenikov za obveznosti družbe (Mayr 2014, 79).

Januarja leta 2008 je začel veljati Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi

insolventnosti in prisilnem prenehanju Uradni list RS, št. 54/1999, 110/1999, 50/2002 – skl. US, 93/2002 – odl. US, 114/2006 – ZUE, 117/2006 – ZDDPO-2, 31/2007, 38/2007 – skl. US, 33/2007 – ZSReg-B, 58/2007 – odl. US, 126/2007 (v nadaljevanju ZFPPIPP), ki je uzakonil izbris pravnih oseb iz sodnega registra brez likvidacije, in sicer v primerih:

(1) če je pravna oseba prenehala poslovati, nima premoženja in je izpolnila vse svoje obveznosti ali

(2) če ne posluje na poslovnem naslovu, vpisanem v sodni register, ali

(3) če obstajajo drugi pogoji, ki jih zakon določa kot razlog za izbris brez likvidacije.

Zakon je določal tudi odgovornost aktivnih družbenikov. Ti so bili tisti, ki so v zadnjih dveh letih pred prenehanjem izbrisane pravne osebe imeli položaj družbenika in so imeli možnost vplivanja na njeno upravljanje. Dolžnost vsakega družbenika je, da upravlja premoženje pravne osebe tako, da se pravočasno izvedejo ustrezna finančna prestrukturiranja in s tem zagotovi kratkoročne in dolgoročne plačilne sposobnosti oziroma predlaga začetek stečajnega postopka.

Določbe o odgovornosti aktivnega družbenika za obveznosti družbe po ZFPPIPP so se prenehale z uveljavitvijo Zakon o postopkih za uveljavitev ali odpustitev odgovornosti družbenikov za obveznosti izbrisanih gospodarskih družb (Uradni list RS, št. 87/11 in 36/12 – odl. US) v nadaljevanju ZPUOOD. S sprejetjem tega zakona in skladno z 20. točko odločbe Ustavnega sodišča U-I 37/11, ki je razveljavila 1. do 17. člen ZPUOOD, ni več mogoče uveljavljati odgovornosti za obveznosti izbrisanih družb po 442. členu ZFPPIPP (Mayr 2014, 80).

V primerih uveljavljanja odgovornosti družbenikov za obveznosti družbe izbrisanih družb po ZFPPOd in po ZFPPIPP je bilo upniku potrebno dokazati obstoj terjatve do družbe in status aktivnega družbenika. Pri uveljavljanju zahtevkov po tej osnovi pa upnikom ni bilo treba dokazati krivdnega ali zavržnega ravnanja družbenikov, saj je odgovornost nalagal zakon. Če primerjamo postopek ugotavljanja odgovornosti družbenikov po ZFPPOd in po ZFPPIPP z uporabo instituta spregleda pravne osebnosti po 8. členu ZGD-1, ugotovimo, da je neprimerno teže dokazati pogoje po 8. členu ZGD-1. Zaradi večje možnosti uspeha so upniki uporabljali uveljavitev zahtevkov po ZFPPOd ali ZFPPIPP in ne po 8. členu ZGD-1, ki so ga uporabili le v primerih, ko ni bilo druge možnosti. Izbrisov družb je bilo veliko, izbrisanih družb naj bi bilo okoli 18.000, posredno so jih lahko dosegli tudi upniki. Mayrjeva meni, da je bila odgovornost aktivnih družbenikov za obveznosti izbrisanih družb tisti pravni institut, zaradi katerega je bilo bistveno manj postopkov na podlagi spregleda pravne osebnosti po ZGD-1, kot bi jih bilo brez njega.

Konec leta 2011 je stopil v veljavo Zakon o postopkih za uveljavitev ali odpustitev

odgovornosti družbenikov za obveznosti izbrisanih gospodarskih družb (Uradni list RS, št. 87/11 in 36/12 – odl. US, v nadaljevanju ZPUOOD), s katerim so prenehale določbe ZFPPIPP o odgovornosti družbenikov za obveznosti izbrisanih družb.

6.4.1 Lekić proti Sloveniji

Družbeniki, ki so osebno odgovarjali za obveznosti po ZFPPod, so ustanovili Civilno iniciativo nasilno izbrisanih podjetij. Civilno iniciativo so ustanovili z namenom, da bi dokazali, da so s sprejetjem tega zakona bile kršene temeljne človekove pravice in svoboščine (C.I.N.I.P 2018). Pred Evropsko sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju: ESČP) so vložili tožbe, v katerih so se sklicevali na 1. člen Protokola št. 1 k Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, na 6. člen konvencije (pravica do poštenega sojenja) in na 13. člen konvencije (pravica do učinkovitega pravnega sredstva). Slovenija naj bi kršila njihovo pravico do mirnega uživanja premoženja (2. točke 1. odstavka 25. člena ZFPPod) s tem, ko je po ZFPPod bila družba izbrisana iz sodnega registra in so družbeniki postali osebno odgovorni za obveznosti družbe.

ESČP je 14. 2. 2017 objavil sodbo v zadevi Lekić proti Sloveniji (pritožba št. 36480/07). Lekić je bil eden izmed družbenikov izbrisane družbe (11,11-odstotni delež podjetja). Ker je bil hkrati tudi direktor, je bil nedvomno aktivni družbenik družbe. V začetku leta 1993 je v podjetju prišlo do velikih sprememb zaradi posledic prometne nesreče štirih družbenikov družbe. Dva družbenika sta v nesreči umrla, dva sta bila huje poškodovana. Podjetje v tem času ni moglo poslovati in je ustvarilo finančno izgubo. V tem letu so se vsi družbeniki, z izjemo Lekića in še ene osebe, umaknili. Pritožnik je v tem letu postal tudi vršilec dolžnosti direktorja podjetja in kasneje v letu 1995 izvršni direktor. Zaradi neplačila obveznosti so Slovenske železnice tožile družbo (najprej so vložili izvršbo na podlagi verodostojne listine, kasneje še tožbo). Družbo so leta 1995 preoblikovali v d. o. o., v času preoblikovanja je postala tudi insolventna. Lekić je leta 1996 odstopil z mesta direktorja, novega direktorja niso imenovali. Leta 1997 so družbeniki na skupščini predlagali stečaj, ker pa niso imeli sredstev za plačilo predujma za začetek stečajnega postopka, so se odločili, da bodo počakali, da sodišče samo likvidira družbo. Julija 1999 se je zakonodaja spremenila in uzakonila izbris podjetja iz sodnega registra in osebno odgovornost družbenikov.

Zaradi neaktivnosti (v dvanajstih zaporednih mesecih na račun podjetja ni bilo opravljenih nobenih transakcij) je sodišče v začetku leta začelo postopek izbrisa podjetja iz sodnega registra. Na sklep o začetku izbrisa podjetja ni bilo nobenega ugovora, zato je sodišče izdalo sklep o izbrisu podjetja, ki je postal pravnomočen avgusta 2001. Lekić je v pritožbi navedel, da se je z izbrisom podjetja seznanil šele, ko mu je bil vročen sklep o izvršbi v zvezi z zasegom njegovega premoženja.

Na ESČP je zato Lekić vložil pritožbo, da mu je bila kršena pravica do mirnega uživanja

premoženja iz 1. člena Protokola št. 1 k Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Senat ESČP je leta 2017 ugotovil, da 1. člen Protokola št. 1 ni bil kršen in da je bil izbris podjetja iz sodnega registra brez predhodne likvidacije in s tem prenos odgovornosti za obveznosti družbe na družbenika zakonit. Sodišče je preučilo vse okoliščine in ugotovilo, da je bilo obdobje enega leta od začetka veljave ZFPPod dovolj, da bi lahko družbeniki začeli ustrezne postopke izbrisa podjetja in se tako izognili osebni odgovornosti. Lekić bi se moral kot bivši direktor zavedati nelikvidnosti in postopka, ki so ga zoper družbo vložile Slovenske železnice. Sprememba slovenske zakonodaje na pritožnika ni vplivala, ker se je postopek začel pred spremembo slovenske zakonodaje. Ureditev po ZFPPod je bila po mnenju sodišča dostopna in predvidljiva.

ESČP je odločilo, da glede na široko diskrecijsko pravico, ki jo države pogodbenice uživajo na področju sistemov ekonomske politike, izpodbijani ukrep v posebnih okoliščinah te zadeve ni pomenil prekomerne individualne obremenitve za pritožnika. V skladu s tem 1. člen Protokola št. 1 h konvenciji ni bil kršen (Evropsko sodišče za človekove pravice 2017).

Glede 13. člena konvencije je sodišče ugotovilo, da se pritožnik ne more pritožiti zaradi nezmožnosti udeležbe v postopku, saj je to mogoče pripisati njegovemu pomanjkanju skrbnosti.

Po sodbi senata je pritožnik Lekić vložil zahtevo za ponovno obravnavo zadeve pred Velikim senatom, pred katerim je bila 14. 3. 2018 opravljena javna obravnava. Veliki senat je dne 11. 12. 2018 odločil, da Slovenija v tem primeru 1. člena Protokola št. 1 ni kršila. Ukrep izbrisa družbe brez predhodne likvidacije in prehod odgovornosti za dolgove družbe na aktivne družbenike je bil po mnenju ESČP zakonit, imel je legitimen namen in glede na okoliščine primera ni predstavljal pretiranega individualnega bremena za pritožnika. Sodba, ki se sicer nanaša le na Lekića, je dokončna. Čeprav se odločitev sodišča nanaša le na enega pritožnika, je ta odločitev sodišča za Slovenijo pomembna, saj je s to odločitvijo ESČP izrazilo stališče do zakonodaje, na podlagi katere je bil opravljen izbris podjetij iz sodnega registra in na podlagi katere so aktivni družbeniki postali odgovorni za dolgove izbrisane družbe.

Slovenija, ki je na domačih sodiščih postopke izbrisov po ZFPPod ustavila, bo zoper aktivne družbenike izbrisanih družb, ki so postali z izbrisom osebno odgovorni na podlagi odločitve ESČP, postopke ponovno nadaljevala (Državno odvetništvo Republike Slovenije 2018).

7 SKLEP

Pravna oseba, kot jo poznamo danes, se je razvila v 19. stoletju. Pred tem so se številni strokovnjaki ukvarjali z bistvom pravne osebe in razvili vrsto teorij. Ukvarjali so se tudi z obstojem pravnega subjekta, ki je ločen od svojih članov. Temeljni primer, ki je ločil pravno osebo od njenih članov, je bil *Salamon v. Salamon & Co Ltd* (Karasz 2009). Lordska zbornica je soglasno odločila, da je družba po zakonu ločena od ustanovitelja in da po tem takem člani ne morejo biti odgovorni za obveznosti družbe preko obsega, ki ga določa zakon. Ta sodba je postavila pravni mejnik ločitve pravne osebe od njenih članov. Danes je pravna oseba ustaljen pravni institut, ki je nosilec pravic in obveznosti. Temeljna značilnost pravne osebe je njena subjektiviteta, ki omogoča ločenost pravne osebe od njenih članov. V praksi se je pokazalo, da dosledno vztrajanje ločenosti pravne osebe in njenih članov lahko v posameznih primerih privede do nepravilnih rezultatov. Ugotovimo torej, da je pravna oseba lahko tudi predmet zlorab. Kot odgovor na zlorabe pravne osebe se je razvil institut spregleda pravne osebnosti. Z uporabo instituta spregleda pravne osebnosti se omogoči korekcija nepravilnih učinkov, ki so nastali kot posledica ločitvenega načela in velja za izjemo od pravila in je skrajni, izreden ukrep. V Nemčiji imajo teorijo in sodno prakso s tega področja najbolj razvito, pa vendar spregleda pravne osebnosti nimajo urejene z zakonom (Prelič idr. 2009, 55). Kljub temu da Združene države Amerike spregleda prave osebnosti nimajo urejene z zakonom, njihova sodna praksa pogosto dopušča spregled. Zato teoretiki že opozarjajo, da bi lahko premalo restriktivno stališče do spregleda povzročilo erozijo omejene odgovornosti (Mayr 2008a, 197). Slovenski pravni red je eden izmed redkih pravnih redov, ki ima ta institut urejen z zakonom. Slovenija je institut spregleda pravne osebnosti uzakonila s sprejetjem Zakona o gospodarskih družbah (ZGD), ki je v svojem 6. členu uzakonil spregled pravne osebnosti. Danes je v veljavi ZGD-1, ki v svojem 8. členu ureja spregled pravne osebnosti in velja za vse gospodarske družbe in tudi tiho družbo, vendar ga uporabljajo le kapitalske družbe, ker pri osebnih družbah družbeniki že tako jamčijo s svojim premoženjem. Kot smo že omenili, so teoretične predpostavke (jamčevalnega) spregleda naslednje (Mayr 2008a, 73):

- je razmerje med pravno osebo, za obveznosti katere njeni člani po zakonu ne odgovarjajo, in njenimi člani;
- da ta pravna oseba ni izpolnila svoje obveznosti upniku;
- da obstaja med uresničitvijo dejanskega stanu spregleda (ravnanjem, ki je podlaga spregleda) in neizpolnitvijo obveznosti vzročna zveza in
- da je ravnanje, ki utemelji spregled, mogoče pripisati članu, ki se mu s spregledom naloži odgovornost.

Temeljna značilnost slovenske sodne prakse je, da dosledno upošteva samostojno odgovornost pravnih oseb. Iz sodne prakse v Sloveniji ugotovimo, da je bilo razmeroma veliko tožbenih zahtevkov, kjer so se stranke sklicevale na 8. člen ZGD-1, vendar je bilo le malo zahtevkov, kjer je bilo ugotovljeno, da je spregled pravne osebnosti mogoč.

Mayerjeva (2014, 79) na vprašanje, zakaj je malo uspešnih zahtevkov na podlagi spregleda pravne osebnosti, ponuja kot možne odgovore naslednje:

- v Sloveniji ni nepravilnosti in zlorab, ki bi lahko utemeljile odgovornost družbenikov na podlagi spregleda pravne osebnosti – za ta razlog pravi, da je izredno malo verjeten;
- nepotrebnost spregleda pravne osebnosti zaradi drugih pravnih institutov, z uporabo katerih lahko upniki dosežejo isti cilj;
- težavnost pri uveljavljanju zahtevkov, predvsem pri pridobivanju zadostne trditvene in dokazne podlage za pravdo;
- preveč restriktivna stališča sodišč do odgovornosti na podlagi spregleda pravne osebnosti.

Kljub ureditvi v zakonu gre predvsem pri spregledu po 8. členu ZGD-1 za pravni institut, uporaben le v izjemnih primerih, kar potrjujeta tako pravna teorija kot sodna praksa. Enostavnega odgovora na vprašanje, zakaj v Sloveniji ni veliko uspešnih zahtevkov uporabe instituta spregleda pravne osebnosti, ni. Menimo, da se odgovor skriva v kombinaciji tretje in četrte točke, ki jih kot možne razloge navaja Mayerjeva. Prva točka, kot že avtorica sama pravi, je malo verjetna. Z njo se v celoti strinjamo, in sicer da v Sloveniji ni zlorab. Zlorabe pravne osebe se vsekakor pojavljajo, vendar jih je težko dokazati, predvsem zaradi močne informacijske podhranjenosti s strani potencialnega tožnika, saj celotno dokazno breme pade na upnika. Prav tako menimo, da je prav in da morajo sodišča zavzemati zelo restriktivna stališča do odgovornosti na podlagi spregleda, saj mora biti uporaba instituta spregleda skrajni ukrep. S tem ukrepom se močno poseže v samostojnost pravne osebe in ločenost od njenih članov. Prepogosta uporaba tega instituta bi lahko razvrednotila osnovni namen gospodarske družbe, kjer je ena izmed njenih glavnih značilnosti, da družbeniki ne odgovarjajo s svojim premoženjem za obveznosti družbe. Vsekakor spregled pravne osebnosti ni nepotreben institut. Člani pravnih oseb pogosto najdejo nove načine, ki niso nujno nezakoniti ali nedovoljeni, vendar je posledica njihovega dejanja oškodovanje upnikov v poslovnem prometu. Zato je vsekakor to eden izmed razlogov, da se temu institutu ne moremo odpovedati.

Vendar pa stroka raje uporablja druge pravne institute, s katerimi lažje dosežejo podoben rezultat. Pri pregledu prakse s tega področja smo ugotovili, da se v primerih, ko bi lahko po predvidevanjih izbrali tudi institut spregleda pravne osebnosti, raje odločijo za primer kaznivega dejanja poslovne goljufije ter ovadbo na državno tožilstvo. V letu 2017 je državno tožilstvo prejelo 509 ovadb poslovne goljufije (Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije 2018). Predvidevamo, da se za tak način reševanja odločijo zato, da na dolžnika izvajajo pritisk in s tem morda dosežejo poravnanje obveznosti, čeprav je kasneje njihov primer ovržen.

Prepričani smo, da je spregled pravne osebnosti uporaben le izjemoma in ga moramo uporabljati z veliko mero previdnosti. Pred uporabo tega instituta moramo biti prepričani, da imamo zadostno trditveno in dokazno breme, ker vemo, da so sodišča zelo restriktivna do

zahtevkov po tej pravni podlagi. S sodne prakse je razvidno, da se tožbeni zahtevki skoraj nikoli ne nanašajo samo na elemente ene alineje 8. člena ZGD-1, ampak gre vedno za kombinacijo dveh ali več. Vsekakor pa je najteže dokazati četrto alinejo 8. člena ZGD-1, ki pravi, da bi »družbeniki vedeli ali bi morali vedeti, da (družba) ne bo sposobna poravnati svojih obveznosti tretjim osebam«. V postopkih informacijske asimetrije v škodo upnika, in ker mora ta nositi dokazno breme, je zelo težko dokazati kršitev, čeprav ta dejansko obstaja. Prav tako v sodni praksi nismo našli sodbe, ki bi bila za tožnika ugodno rešena po alineji 8. člena ZGD-1. Menimo, da ima zahtevek, ki se vlaga na podlagi prve, druge ali tretje alineje 8. člena ZGD-1, več možnosti za uspeh. V nalogi smo obdelali tudi tri sodbe Vrhovnega sodišča Republike Slovenije. V prvi sodbi – Sodbi II Ips 88/2015 (VSRS 2015) je toženec izkoristil družbo z namenom, da se je izognil neposredni odgovornosti kupcem stanovanj in je na ta način zlorabil pravno osebo za oškodovanje njenih upnikov (kupcev stanovanj). S tem je izpolnil pogoje za spregled po drugi alineji 8. člena ZGD-1, ki pravi, da je spregled možen v primeru, »če so družbo kot pravno osebo zlorabili za oškodovanje svojih ali njenih upnikov«.

Pri drugi sodbi – Sodbi II Ips 1186/2008 (VSRS 2008) je tožnik kapitalski družbi, ki se je ukvarjala s komisijsko prodajo, prodal traktor. Traktor je bil last družbe, v kateri je bil tožnik tudi edini družbenik, vendar ga je prodal kot fizična oseba in denarja, ki ga je prejel za prodajo traktorja, ni predal družbi. S tem je posredno razpolagal s premoženjem kot s svojim lastnim in s tem izpolnil tretjo alinejo 8. člena ZGD-1, ki pravi, da je spregled možen v primeru, »če so v nasprotju z zakonom ravnali s premoženjem družbe kot pravne osebe kot s svojim lastnim premoženjem«.

V tretji sodbi - Sodbi II Ips 186/99 (VSRS 1999) je spregled pravne osebnosti v primeru, na katerega se nanaša ta sodna odločitev, samo del dejanskega stanja, saj se je zahtevek tožeče stranke glasil na izpodbijanje darilne pogodbe, sklenjene med družbenikom in njegovo ženo ter hčerkama. Sodišče je tudi na podlagi določbe o spregledu pravne osebnosti odločilo, da takšna darilna pogodba ne učinkuje zoper upnika družbe. Družbenik je namreč kot edini družbenik in direktor pravne osebe vedel za obstoj upnikove terjatve zoper družbo, v celoti je priznal obstoj upnikove terjatve tako po temelju kot po višini, vedel je za blokiran račun družbe ter za dejstvo, da družba ni sposobna plačati upnikove nesporne terjatve. Družbenik je s premoženjem družbe ravnal kot s svojim lastnim premoženjem in je sredstva svoje družbe prelivaval v svoje premoženje. V sodbi sicer niso opisana konkretna dejanska stanja takšnih ravnanj, ker gre za sodbo Vrhovnega sodišča RS, sprejeto na podlagi revizije, zato se obrazložitev sodbe ne dotika dejanskih stanj/ravnanj družbenika, ki predstavljajo takšno prelivanje premoženja, temveč le s pravnim nadziranjem glede dejanskih okoliščin oziroma dejstev, ugotovljenih s strani prvostopenjskega in/ali pritožbenega sodišča. Družbenik je zato, ker je vedel, da njegova družba ni sposobna poravnati obveznosti do upnika in ker bi glede na način poslovanja odgovarjal upnikom družbe tudi s svojim lastnim premoženjem, svoje nepremično premoženje s sklenitvijo darilne pogodbe prenesel v last žene in hčerk. Takšna pogodba proti upnikom ne more imeti učinka. Sodišče je zaključilo, da so bili v tem primeru

izpolnjeni pogoji iz 8. člena ZGD-1 za solidarno odgovornost tožene stranke do tožečih strank na osnovi spregleda pravne osebnosti.

V nalogi smo se ukvarjali tudi s sodbo Evropskega sodišča za človekove pravice Lekić proti Sloveniji, kjer je ESČP na vseh stopnjah ugotovilo, da Slovenija ni kršila 1. člena Protokola št. 1. Čeprav gre v tem primeru za samo enega pritožnika, je ta sodba izjemno pomembna za Slovenijo, saj na podlagi te sodbe lahko slovenska sodišča nadaljujejo ustavljene postopke, ki jih vodijo proti aktivnim družbenikom izbrisanih družb, ki so po ZFPPod z izbrisom postali osebno odgovorni družbeniki.

Čeprav je ZFPPod bil v uporabi kratek čas, je v Sloveniji pustil precejšen vpliv, saj se postopki, ki so se začeli na podlagi tega zakona, na sodiščih obravnavajo še danes.

Na podlagi raziskanega področja menimo, da je treba pred začetkom postopka, v katerem nameravamo uveljavljati spregled pravne osebnosti po 8. členu ZGD-1, temeljito razmisliti. Pretehtati moramo vse pravne možnosti, ki so na voljo, saj je uspeh z uporabo tega pravnega instituta precej negotov, sodni procesi pa so po navadi dolgi in dragi. Sodba praksa v Sloveniji je do uporabe tega pravnega instituta zelo restriktivna, kar se odraža v izredno majhnem številu sodb, v katerih je bil ugotovljen spregled pravne osebnosti.

Vsekakor menimo, da je prav, da imamo uzakonjen spregled pravne osebnosti. To je ukrep, s katerim se popravljajo najhujše zlorabe pravne osebe s tem, da se prezre ločenost pravne osebe od njenih pripadnikov in ureditve njihove odgovornosti za obveznosti. Vendar naj bo tožbeni zahtevek po tej pravni podlagi zadnja možnost, za katero se odločimo, ker je verjetnost za uspeh majhna. Enostavne rešitve za omejeno odgovornost nepoštenih družbenikov v gospodarskih družbah ni.

Rešitve, ki jih ponuja slovenska zakonodaja, so ustrezne, vendar bi mogoče lahko naredili več na preventivi. Podjetništvo in dobre poslovne prakse bi lahko bili prisotni že v osnovnih šolah. S tem bi mladi dobili predstavo, kako podjetje in zakoni delujejo, hkrati pa bi mogoče daljnosežno gledano dobili podjetnike, ki bi poslovali pošteno.

LITERATURA

- C.I.N.I.P. (Civilna iniciativa nasilno izbranih podjetij). 2018. Vstopna stran. [Http://www.cinip.si/](http://www.cinip.si/) (5. 3. 2019).
- Ivanjko, Marijan, Šime, Kocbek, in Saša Prelič. 2009. *Korporacijsko pravo: pravni položaj gospodarskih subjektov*. Ljubljana: GV Založba.
- Karasz, Arpad. 2009. Corporate World Today: Courts Respond to Limited Liability and Board's Decision Making-A Fight for a Justice or Rather Prosperity at Stake. *Common Law Review* 10: 24.
- Law Teacher. 2018. *Salomon v A Salomon & Co Ltd [1897] AC 22 Case Summary*. [Https://www.lawteacher.net/cases/salomon-v-salomon.php](https://www.lawteacher.net/cases/salomon-v-salomon.php) (15. 12. 2018).
- Mayr, Vida. 2008a. *Spregled pravne osebnosti*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Mayr, Vida. 2008b. Vloga odvetnika v postopkih spregleda pravne osebnosti. *Odvetnik* 11 (3–4): 12–16.
- Mayr, Vida. 2014. Spregled pravne osebnosti v slovenski sodni praksi. *Pravni letopis* 1: 77–84, 180–181.
- Mayr, Vida. 2017. Spregled pravne osebnosti. *Pravna praksa* 36 (6): 16–17.
- Prelič, Saša, Bojan Zabel, Šime Ivanjko, Peter Podgorelec in Aleš Kobal. 2009. *Družba z omejeno odgovornostjo*. Ljubljana: GV založba.
- Serajnik, Franz. 2011. Odgovornost za obveznosti (zaradi nelikvidnosti) izbranih družb v Avstriji in Nemčiji ter »spregled pravne osebnosti« v Sloveniji. *Podjetje in delo* 6–7: 1594.
- SURS (Statistični urad Republike Slovenije). 2016. *Število podjetij v letu 2016*. [Https://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp](https://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp) (28. 11. 2018).
- Trstenjak, Verica. 1991. Moderna tipologija pravnih oseb in načelo numerus clausus. *Podjetje in delo* 21 (6–7): 885–893.
- Wick, Marcus. 1996. *Der Durchgriff und das auf ihn anwendbare Recht gemass IPRG*. Zurich: Schulthess Polygraphischer Verlag.
- Zabel, Bojan. 2006. Veliki komentar Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1). V *Člen ZGD-1*, ur. Marijan Kocbek, Rado Bohinc, Borut Bratina, Mirko Ilešič, Šime Ivanjko, Rajko Knez, Marjan Odar, Marija Pivka, Hilda Nina Plavšak, Peter Podgorelec, Saša Prelič, Jerneja Prostor, Dušan Pšeničnik, Krešimir Puharič, 158–162. Ljubljana: Ljubljana: IUS Software, GV založba.

PRAVNI VIRI

- Državno odvetništvo Republike Slovenije. 2018. *Slovenija v primeru Lekić ni kršila konvencije*. [Http://www.dodv-rs.si/splosno/novica/slovenija-v-primeru-lekic-ni-krsila-konvencije/](http://www.dodv-rs.si/splosno/novica/slovenija-v-primeru-lekic-ni-krsila-konvencije/) (13. 3. 2019).
- Evropsko sodišče za človekove pravice. 2017. *V zadevi Lekić proti Sloveniji*. [Http://www2.gov.si/dp-rs/escp.nsf/66cc96980c677239c1256bdd003e4dfb/cc4e9022e7eaae3dc12580ed0041c1b0?OpenDocument](http://www2.gov.si/dp-rs/escp.nsf/66cc96980c677239c1256bdd003e4dfb/cc4e9022e7eaae3dc12580ed0041c1b0?OpenDocument) (5. 3. 2019).

Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4123-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 10 des Gesetzes vom 17. Juli 2017 (BGBl. I S. 2446) geändert worden ist.

Obligacijski zakonik (OZ). *Uradni list RS*, št. 83/01, 32/04, 28/06 - odl. US, 40/07, 64/16 - odl. US.

Republika Srbija Vrhovni kasacioni sud. 2017. *Rev 2494/2017 proboj pravne ličnosti*. <https://www.vk.sud.rs/sr-lat/rev-24942017-proboj-pravne-li%C4%8Dnosti> (13.03.2019)

Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije. 2018. *Skupno poročilo o delu državnih tožilstev za leto 2017*. <https://www.dt-rs.si/files/documents/Skupno%20letno%20poro%C4%8Dilo%202017.pdf> (19. 3. 2019).

VSRS (Vrhovno sodišče Republike Slovenije). 1999. *Sodba II Ips 186/99*. <http://www.sodisce.si/vsrs/odlocitve/6059/> (5. 3. 2019).

VSRS (Vrhovno sodišče Republike Slovenije). 2000. *Sodba II Ips 315/2000*. <http://www.sodisce.si/vsrs/odlocitve/6905/> (5. 3. 2019).

VSRS (Vrhovno sodišče Republike Slovenije). 2008. *Sodba II Ips 1186/2008*. [http://www.sodnapraksa.si/?q=id:2012032113042912&database\[SOVS\]=SOVS&database\[IESP\]=IESP&database\[VDSS\]=VDSS&database\[UPRS\]=UPRS&_submit=i%C5%A1%C4%8Di&page=0&id=2012032113042912](http://www.sodnapraksa.si/?q=id:2012032113042912&database[SOVS]=SOVS&database[IESP]=IESP&database[VDSS]=VDSS&database[UPRS]=UPRS&_submit=i%C5%A1%C4%8Di&page=0&id=2012032113042912) (5. 3. 2019).

VSRS (Vrhovno sodišče Republike Slovenije). 2015. *Sodba II Ips 88/2015*. [http://www.sodnapraksa.si/?q=spregled%20pravne%20osebnosti&database\[SOVS\]=SOVS&_submit=i%C5%A1%C4%8Di&order=changeDate&direction=desc&rowsPerPage=20&page=0&moreLikeThis=1&id=doc_2015081111403813](http://www.sodnapraksa.si/?q=spregled%20pravne%20osebnosti&database[SOVS]=SOVS&_submit=i%C5%A1%C4%8Di&order=changeDate&direction=desc&rowsPerPage=20&page=0&moreLikeThis=1&id=doc_2015081111403813) (5. 3. 2019).

Zakon o finančnem poslovanju podjetij (ZFPPod). *Uradni list RS*, št. 54/1999, 110/1999, 50/02 - skl. US, 93/02 - odl. US, 114/06 - ZUE, 117/06 - ZDDPO-2, 31/07, 38/07 - skl. US, 33/07 - ZSReg-B, 58/07 - odl. US, 126/07 – ZFPPIPP.

Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP) *Uradni list RS*, št. 126/07, 40/09, 59/09, 52/10, 106/10 - ORZFPPPIPP21, 26/11, 47/11 - ORZFPPPIPP21-1, 87/11 - ZPUOOD, 23/12 - odl. US, 48/12 - odl. US, 47/13, 100/13, 10/2015 - popr., 27/16, 31/16 - odl. US, 38/16 - odl. US, 63/16 - ZD-C.

Zakon o gospodarskih družbah (ZGD). *Uradni list RS*, št. 30/93.

Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1). *Uradni list RS*, št. 42/06, 60/06 - popr., 26/07 - ZSDU-B, 33/07 - ZSReg-B, 67/07 - ZTFI, 10/08, 68/08, 42/09, 33/11, 91/11, 100/11 - skl. US, 32/12, 57/12, 44/13 - odl. US, 82/13, 55/15.

Zakon o obligacijskih razmerjih (ZUR). *Uradni list SFRJ*, št. 29/78, 39/85, 45/89 – odl. US, 57/89, *Uradni list RS*, št. 88/99 – ZRTVS-B, 83/01 – OZ, 30/02 – ZPlaP in 87/02 – SPZ.

Zakon o postopkih za uveljavitev ali odpustitev odgovornosti družbenikov za obveznosti izbrisanih gospodarskih družb (ZPUOOD), *Uradni list RS*, št. 87/2011, 100/2011 - skl. US, 36/2012 - odl. US.

Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji (ZPPSL). *Uradni list RS*, št. 67/93, 45/94 - UZITUL-A, 74/94 - odl. US, 8/96 - odl. US, 25/97 - ZJSRS, 39/97, 1/99 - ZNIDC, 52/99, 101/01 - odl. US, 42/02 - ZDR, 58/03 - ZZK-1, 10/06 - odl. US, 126/07 – ZFPPIPP.

Zakon o privrednim društvima. *Službeni glasnik RS*, br. 36/11, 99/11, 83/14 - dr. zakon, 5/15, 44/18 i 95/18.

Zakon o sodnem registru (ZSReg). *Uradni list RS*, št. 54/07 – uradno prečiščeno besedilo, 65/08, 49/09, 82/13 – ZGD-1H, 17/15 in 54/17.

Zakon o trgovačkim društvima. *Narodne novine*, br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15.